

Секція: Економіка та управління національним господарством: формування національних моделей економічних систем.

*Зайцев О. В., к. е. н., доцент,
Сумський державний університет м. Суми, Україна*

*Нікітін Д. В., аспірант,
Сумський державний університет м. Суми, Україна*

МОДЕЛЬ МОТИВАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМА ДЕМАТЕРІАЛІЗАЦІЇ

Формування фінансово-еколого-економічних розрахункових моделей оцінки дематеріалізаційних процесів з метою поєднання економічних показників та екологічних характеристик з діючими або новоствореними фінансовими важелями є важливим внеском у вирішення проблеми мотивації впровадження заходів з дематеріалізації. Проте, механізми еколого-економічних оцінок мають одну суттєву ваду. Вони не вбудовані в існуючу економічну систему за допомогою загальноринкових механізмів, фінансових інструментів та інститутів. Складається ситуація, коли еколого-економічна оцінка існує сама по собі і не пов'язана із фінансовим механізмом діючої економіки. Такий стан викликає необхідність пошуку оціночних моделей і механізмів, що мали б зв'язок із загальнодержавними та ринковими інститутами. У зв'язку з цим, доцільним є розроблення мотиваційних механізмів дематеріалізаційних змін на рівні суб'єктів господарювання, які пов'язують мотивацію на мікрорівні з мотивацією на рівні національної економіки і забезпечують цільові трансформаційні зміни.

У загальному вигляді побудова фінансово-економічної моделі мотиваційного механізму підтримки і заохочення дематеріалізаційних змін на рівні суб'єкта господарювання (фірми, підприємства) має такий вигляд:

$$\Phi B_2 \sim (I_{M_1} - I_{M_2}) \cdot K p_2, \quad (1)$$

де ΦB_2 — фінансова віддача (повернення) від зменшення матеріалоємності продукції у поточному періоді (період з індексом 2) у порівнянні з попереднім (порівнювальним) періодом (період з індексом 1), грошових одиниць; I_{M_1} —

індикатор витрат матеріалів, сировини, напівфабрикатів, комплектуючих, матеріальних витрат на поточне обслуговування та ремонт основних засобів, тощо, у попередньому періоді; I_{m2} — індикатор витрат матеріалів, сировини, напівфабрикатів, комплектуючих, матеріальних витрат на поточне обслуговування та ремонт основних засобів, тощо, у поточному періоді; Kp_2 — корисний результат заходів з дематеріалізації у поточному періоді.

Зупинимось на показнику Kp_2 , що має назву — корисний результат. В центрі нашої уваги модель — фінансово-економічна. Як відомо, в умовах ринкової економіки результатом діяльності фірми, підприємства є прибуток, а не показник кількості виробленої продукції (позначимо показник кількості продукції через Π). У наших дослідженнях обрано показник Kp , що показує розмір прибутку (Πp) на одиницю проданої продукції і відображається як відношення:

$$Kp = \frac{\Pi p}{\Pi}. \quad (2)$$

Слід звернути увагу, що показник Kp враховує лише продану, тільки реалізовану продукцію, — мова йде про Π у формулі (2), — за яку підприємством отримані готівкові або безготівкові грошові кошти. У моделі фінансової віддачі показник Π у формулі (2) — реалізована продукція, за яку на підприємство надійшли гроші. Продукція вироблена але не продана у поточному періоді — до показника Π у формулі (2) не зараховується.

Щодо розрахункової суті індикатора I_m , то він обчислюється як відношення витрат на матеріали (B_m) до показника прибутку (Πp) на одиницю проданої продукції (Π):

$$I_m = (B_m : \frac{\Pi p}{\Pi}). \quad (3)$$

Отже, тепер, модельну формулу (1) можемо перетворити у формулу розрахунку фінансової віддачі шляхом підстановки показників із рівнянь (2) та (3) до модельної формули (1):

$$\Phi B_2 = \left(B_{m1} : \frac{\Pi p_1}{\Pi_1} - B_{m2} : \frac{\Pi p_2}{\Pi_2} \right) \cdot \frac{\Pi p_2}{\Pi_2}, \quad (4)$$

де ΦB_2 – фінансова віддача від дематеріалізації продукції у поточному періоді (період з індексом 2) у порівнянні з попереднім періодом (період з індексом 1), грошових одиниць; V_{M_1}, V_{M_2} – витрати на матеріали, сировину, напівфабрикати, комплектуючі, матеріальні витрати на поточне обслуговування та ремонт основних засобів тощо відповідно у попередньому та поточному періодах, грошових одиниць; Pr_1 – прибуток у попередньому періоді від продажу продукції P_1 , грошових одиниць; Pr_2 – прибуток у попередньому періоді від продажу продукції P_2 , грошових одиниць; P_2 – продукція, що реалізована у поточному періоді, за яку на підприємство надійшли гроші, шт., кг, літри. Щодо умови, за якої стає можливим застосування моделі за формулою (4), то вона така:

$$V_{M_1} > V_{M_2}, \quad (5)$$

і за умови, що існує більшість товарів, за якими виконується умова формули (5).

Підприємства, як правило, мають розгорнутий перелік номенклатури продукції, тому розрахунки за формулою (4) необхідно провести окремо по кожній товарній позиції за всім їх переліком і знайти загальну алгебраїчну суму всіх розрахованих ΦB_2 :

$$\Phi B_2 \text{ фірми (підприємства)} = \sum_{i=1}^n (\Phi B_2)_i, \quad (6)$$

де $\Phi B_2 \text{ фірми (підприємства)}$ – показник сумарної фінансової віддачі, що виступає мотиваційним важелем застосування дематеріалізаційних заходів на підприємстві, за умови, що він має позитивне, зі знаком «+», значення; n – кількість товарів (товарних позицій), що виробляє підприємство.

Показник $\Phi B_2 \text{ фірми (підприємства)}$ – це сумарна фінансова віддача, що пропонується до застосування як зменшення бази оподаткування при розрахунку податку на прибуток. По суті, сума у розмірі « $\Phi B_2 \text{ фірми (підприємства)}$ » зараховується до доходу підприємства та не оподатковується як податком на прибуток, так й іншими податками. Саме такий механізм застосування розрахованої грошової суми за формулою (4) та, в

кінцевому підсумку, за формулою (6), отриманої підприємством від заходів з дематеріалізації продукції, і є мотиваційним механізмом для підприємства на рівні національної економіки. Регулювання податкового навантаження — виключна функція держави, і тому в такому напрямі мотиваційний механізм на рівні національної економіки і буде реалізованим.

Методологічні та методичні підвалини, які використані у побудові фінансово-економічної моделі мотиваційного механізму використовувались та пройшли апробацію у працях [1, 2, 3].

Покажемо за допомогою умовного прикладу застосування мотиваційного механізму впровадження дематеріалізаційних заходів за розробленою моделлю фінансової віддачі. Маємо підприємство, у якого умовні показники діяльності за періодами подані у табл. 1.

Таблиця 1. — Показники економічної діяльності умовного підприємства

Показники:	Умовні позначки	Попередній період (індекс 1), тис. грн	Поточний період (індекс 2), тис. грн
1. Сировина, матеріали, напівфабрикати, комплектуючі, матеріальні витрати на поточне обслуговування та ремонт основних засобів тощо	B_{M1}, B_{M2}	300	280
2. Енергоносії та плата за теплопостачання	-	200	200
3. Заробітна плата з нарахуваннями	-	150	150
4. Амортизація	-	50	50
5. Всі інші витрати	-	100	100
6. Собівартість, грн	-	800	780
7. Прибуток, грн	Pr_1, Pr_2	200	220
8. Ціна продажу всієї продукції		1000	1000
9. Продано продукції, шт.	P_1, P_2	250	250

На підставі даних табл. 1 формула (4) дає результат $\Phi B_2 = 50$ тис. грн.

Результати розрахунків в умовному прикладі такі: за впровадження заходів з дематеріалізації у 20 тис. грн підприємство отримує додатково у своє повне

розпорядження, — без застосування мотиваційного механізму 16,4 тис. грн, — що є меншою сумою, ніж розмір дематеріалізаційної економії. Або може отримати додатково 25,4 тис. грн, — за умов застосування показника фінансової віддачі, — що є більшою на 27% сумою, ніж розмір впровадженої дематеріалізаційної економії. Такий результат і є мотиваційним важелем реалізації дематеріалізаційних заходів в національній економіці.

Література:

1. Зайцев А. В. Методологические погрешности экономической оценки негативного воздействия на природную среду / А. В. Зайцев // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. — 2007. — № 1, Т. 2. — С. 51–62. Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/2179>

2. Зайцев А. В. Экономическая оценка последствий загрязнения атмосферы автомобильным транспортом / В. Н. Боронос, Л. Н. Балацкая, А. В. Зайцев // Проблемы окружающей среды и природных ресурсов: научно-информационный бюллетень / Всесоюзный институт научно-технической информации. — М., 1988. — № 11 (86): Материалы Межведомственного научно-технического совета по комплексным проблемам охраны окружающей природной среды и рациональному использованию природных ресурсов при Госкомитете СССР по науке и технике. — С. 3–44. Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/45275>

3. Зайцев А. В. Эколого-экономическая эффективность использования моторного топлива автомобильным транспортом / А. В. Зайцев / Харьковский межотраслевой территориальный центр научно-технической информации и пропаганды УкрНИИТИ Госплана УССР, отв. за вып. Е. Ф. Корниенко // Аналитический обзор. Система ДОР. — Харьков, 1990. — 23 с. Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/44666>

Бібліографічний опис: Zaitsev O., Nikitin D. Modell des Motivationsmechanismus der Dematerialisierung / O. Zaitsev, D. Nikitin // Economy and society: modern foundation for human development. International Scientific Conference, October 31th, 2016, Leipzig, Germany / Leipzig University, Faculty of Economics and Management Science. — Leipzig, 2016. — P. 58-61.